

BESZÁMOLÓ AZ NDK-BAN TETT TANULMÁNYUTRÓL

A Művelődési Minisztérium lehetőséget nyújt arra, hogy a nyelvszakos tanárok nyelvi ismereteiket külföldön, idegen nyelvi környezetben is felfrissíthessék, fejleszthessék. Az elmúlt tanévben én is három hónapos továbbképzésben vehettem részt az NDK-ban. A lipcsei Clara Zetkin Pedagogische Hochschule külön intézete, az Abteilung Deutschunterricht für Ausländer foglalkozik a népidemokráciák német szakos tanárainak nyelvi továbbképzésével.

Az intézet munkatársai gazdag, változatos programot állítottak össze a három hónapra. Nemcsak beszédképességünk, szókincsünk fejlesztésére volt alkalmunk, hanem megismerkedhettünk az NDK gazdasági és társadalmi fejlődésével, oktatási rendszerével, a nyelvtudomány új kutatási eredményeivel, a nyelvoktatás modern módszereivel, a mai német irodalommal is. Meglátogattuk az ország szép tájait, műemlékeit, régi városait és új ipari létesítményeit.

Beszédképességünk fejlesztését szolgálta az is, hogy nem kollégiumban laktunk, hanem családoknál albérletben. Így bepillantást nyerhettünk egyúttal az egyszerű dolgozó emberek életébe, hétköznapjaiba is, amire különben, egy-egy turistaút alkalmával nincs lehetőségünk.

A tanfolyam szept. 25- dec. 16-ig tartott. A továbbképzés a következő szakaszokból állott:

- 1./ Az első pár nap az intézet, a főiskola, a könyvtárak és Lipcse városának a megismerésével telt el.
- 2./ Az első 3 hetes intenzív kurzuson előadásokat hallgattunk az NDK földrajzi helyzetéről, politikai és kulturális életéről, a mai német nyelv fejlődési tendenciáiról. Az előadásokat minden nap nyelvgyakorlatok, fonetikai gyakorlatok követték.
- 3./ Ezután egy hetet a Herder Intézetben töltöttünk. Itt a nyelv-tanítás legújabb módszereivel ismerkedhettünk meg elméletben és gyakorlatban is. Ebben az intézetben tanulnak azok a

világ minden részéről érkező diákok, akik egy év után az NDK valamelyik egyetemén folytatják tanulmányaikat. Egy-egy csoportban 12-14 különböző nemzetiségű diák tanul, akik egymás között is csak németül tudnak beszélni. Közvetítő nyelv nélkül kell elsajátítaniuk a német nyelvet, s legnagyobb részük minden nyelvi előképzés nélkül érkezik ide hazájából. Ezért a tanítás speciális módszereket követel. Képek, filmek, ábrák, magnó segítségével folytak az órák. A napi 6 órás közös foglalkozást egyéni tanulás követi. A nyelv elsajátításában természetesen az idegen nyelvi környezet is nagyon sokat segít, így az eredmények igen jók, az itt eltöltött egy év után a hallgatók képesek arra, hogy német nyelvű egyetemi előadásokat megértsenek és jegyzeteljenek, német nyelven vizsgázzanak. Nagyon hasznos és érdekes volt számunkra ez a hét, sokat tanultunk az óralátogatásokból, a módszertani előadásokból, gyakorlatokat végeztünk a korszerű, modern nyelvi laborban.

4./ A következő 2 hetet egy-egy középiskolában töltöttük el. Én a Dimitrov Oberschule-ben hospitáltam, amely új, két éve létesült modern iskola. Az NDK-ban a tankötelezettséget 10 osztályra terjesztették ki, a 8. osztály elvégzése után a tanulók legjobbjai átmehetnek - korlátozott számban - az Erweiterte Oberschule-ba, amely körülbelül a mi gimnáziumi oktatásunknak felel meg, s egyetemi, főiskolai továbbtanulásra készít elő. Ennek az iskolatípusnak négy osztálya van, a 9-12. osztály.

A Dimitrov iskolában szakosított tantervű nyelvi tagozat működik, az orosz, angol és francia nyelv mellett cseh és lengyel nyelvet is tanulhatnak a tanulók. Az iskola csodálatos modern nyelvi laborral és sok más korszerű eszközzel rendelkezik. Minden teremben állandó helye van az írásvetítőnek, diavetítőnek és magnetofonnak.

Öt párhuzamos osztályban összesen 20 tanulócsoportban tanulnak a diákok.

Első sorban a nyelvi laborban tartott idegen nyelvi /orosz, angol, francia, lengyel/ órákat látogattam. A laborban folyó munka hatékonyan segíti a nyelvtanulást, jó lenne, ha

mi is ilyenben dolgozhatnánk!

A nyelvi órákon kívül német irodalom és nyelvtan, történelem, művészettörténet, ének-zene órákon is részt vettem. Minden órán nagy szerepet kap a tanulók aktív, önálló munkája és a világnézeti nevelés. Mivel az EOS-be /Erweiterte Oberschule/ csak annyi tanuló kerül be, amennyi számára biztosított a továbbtanulás lehetősége is, a diákok komolyan veszik a tanulást. A fegyelmük jobb és öntudatosabb, mint a mi gyerekeinké. A teremben elhelyezett eszközök annak ellenére, hogy helyhiány miatt a tanulók az óráközi szüneteket is az osztályokban töltik, teljes épségben, használható állapotban maradnak, s a padokon sem láttam sehol rongálás, firkálás nyomait. Ezen a téren sokat tanulhatnánk tőlük!

5./ A hospitálást követő 3 hetet a második intenzív kurzus töltötte ki. A mai német irodalomról hallgattunk előadásokat, s regényeket, novellákat, filmeket elemeztünk, vitattunk meg.

6./ Ezután egy hét egyéni foglalkozás következett, melyet főleg a könyvtárban és otthon olvasással töltöttünk. Az utolsó héten speciális módszertani problémák, konzultációk kerültek sorra, s ezzel zárult a tanfolyam.

A három hónap alatt több kiránduláson is részt vettünk. Voltunk Drezdában, Berlinben, Weimarban és Thüringiában, a hétvégeken pedig a Lipcséhez közel eső városokat látogattuk meg egyénileg és csoportosan. Lehetőségünk nyílt arra is, hogy megismerjük a város kulturális életét. Sokszor hallgattam a Tamás-templom világhírű kórusát, zenekari hangversenyeket, többször voltunk az operában és a különböző színházakban is.

Valóban hasznos és gazdag volt ez a továbbképzés, sokat tanultunk és tapasztaltunk. A nyelvi ismeretek bővítésén túl új élményeket, friss benyomásokat szerezhettünk arról az országról és népről, amelynek nyelvét tanítjuk, s ez minden idegen nyelvet tanító tanár számára elengedhetetlen szükséglet.

PEDAGÓGUS KOMPLEX TOVÁBBKÉPZÉS SZEGEDEN,
A JÓZSEF ATTILA TUDOMÁNYEGYETEMEN

Világstatisztikák igazolják, hogy a tudományok gyors fejlődésük következtében 8-10 éves időközönként megújítják önmagukat. Ennek következménye az, hogy állandó jellegű tanulásra, az ismeretek állandó felfrissítésére van szükségünk ahhoz, hogy a kor követelményeinek megfelelően tudjuk munkánkat végezni.

A permanens tanulás lehetőségét teremtették meg az egyetemek akkor, amikor a gyakorló tanárok számára megnyitották kapuikat. Az egyéves szakmai-módszertani tanfolyamoknak az a céljuk, hogy korszerű színvonalon és a szaktudomány mai fejlettségének megfelelő szemlélettel felelevenítsék a résztvevők egyetemen tanult szakmai-módszertani ismereteit, valamint tájékoztatásnyújtásnak adják újabb eredményekről, a szaktárgy tanításának hatékony új módszereiről.

Megyénk tanárai a József Attila Tudományegyetemen előadások, szemináriumok, gyakorlatok keretében, nagyobb részben önálló tanulással frissíthették fel a szaktudomány legújabb elméleti és gyakorlati eredményeivel tudásukat. — A tematika összeválogatása biztosította azt, hogy a tanfolyam elvégzése közvetlen segítséget nyújtson a középiskolai oktató-nevelő munka értékesebbé tételéhez.

A tanfolyam lezárását, — de a folyamatos önképzés kezdetét — az írásbeli vizsgadolgozat, illetve a szóbeli beszámoló adta. A következőkben ezekből a dolgozatokból olvashatunk néhány részletet.

Dr. Jármay Pálné:

RAFFAI SAROLTA "RUGÓSORON" C. NOVELLÁSKÖTETÉNEK
ELEMZÉSE /RÉSZLET/

A huszonekét novellából hat egyes szám első személyben hangzik el. Ez majdnem a novellák egyharmada. E művészi módszer intimitást, a lélek mély rétegeinek maximális feltérképezését,

feltárását igéri, a szereplőkkel való teljes azonosulást teszi lehetővé. Véleményem szerint ezek a leginkább remekbe sikerült darabok. Ilyen a /már elemzett/ "Rugósoron, az „Állig vértben," (ahol egy öreg hivatali róka játszik mint macska az egérrel, nem kevésbé "dörzsölt", fiatal beosztottjával, és nem tudjuk, hogy az öreg fölöttes megadja-e a korrupción rajtakapott, ijedségében túlságosan szolgálatkész beosztott 500 forintját.) A Meddig fájhat? Jelinek Magdájának kiemelkedő a belső monológja, első szerelmének röntgenkép-hitelű, árnyalt ábrázolása. Szomorú, de hiteles az „Egy plafon alatt című írás falusi italbolt-vezetőjének monológja, az ideggyógyintézetben. (Más vonatkozásban már szó esett róla.) A „Korom kamaszfiuja őszintén vall egyes szám első személyben a gyűlöletről és szeretetről.

Ellenállhatatlan sodrású és hatásfokú ebből a típusból a Csillagvizsgáló, Pintér András a novella hőse, akit az író szereti, megért, és akitől csaknem megnyugodva búcsúzik, mert érzi, hogy értékes, erős paraszti- művészi lény győztesen kerül ki a váratlan szerelmi csalódásból.

Mint más novelláiban, Raffai itt is annyit mond el tájról, környezetről, amennyi mondanivalóját szolgálja. A Szelid tó partján játszódik le a történet, de a táj csak háttérül szolgál. A cselekmény bárhol megtörténhetett volna, a Balaton vagy a Velence partján is.

Pintér András, a tehetséges, a népi származású művész, ugynevezett "befutott ember", húsz év után visszajön falujába. A "gyönyörűségeken nehéz, dijnnyertes" évek után tér vissza, a mezitlábás és klottgatyás gyermekkor után, amely: "rég hagyott és mindig visszatérő, örökké éhes és most már soha ki nem elégíthető, meg nem engesztelhető."

Pedig bűbajos kis nyaralót kapott, kitűnően felszerelve, minden kényelemmel berendezve. De "a gyermekkor sebeire később hasztalan irt keresni". A hazaérkezés, bár a tópart tele van idegen nyaralókkal és más mint húsz éve volt, mégis a hazatalálás csodálatos érzésével tölti el. Elernyedetten ringatják a hullámok ugyanugy, mint tizenhat éves lobbanékony kamasz korában, elcsalogatják a "mélykék hajlatok szigetére, a valamikori ábrándok szigetére." A művész különös, átlagon felüli ér-

zék szervei mohón szívják magukba az illatokat, a gyermekkorait:

"Gyermekkorom valamennyi növénye itt párologott egyetlen széles áramlásba elvegyülve..." Boldog, mert úgy érzi, hogy a siker és révbejutás koronájaként szereíme, Klára, ki-nek érkezésére készül, be fogja tölteni életét, kárpótolja minden addigi keservesen nélkülözött "hintalóért, nagy szelet lek-város kenyérért".

Ebben egészen biztos, hisz Klára épp úgy hozzátartozik "mint ez a tó, a sziget, a zsályarengeteg vagy munkája," Annyi-ra rágondol, hogy hangját hallja, varázsló módjára felidézve. Tele van feszült várakozással, mindenit előkészített, rövidesen indulhat a vonat elé.

És ekkor megérkezik egy idegen nő motorkerékpáron, aki csak külsőleg Klára, Karesz nevű "haverjával" Hangja is idegenül cseng. A következőkben remekbe sikerült iggalmas társalgás indul meg. "Ketten egy ellen" folyik a puhatolódzó társasjáték. A két fiatal összetartozik, de mégis hihetetlennek tűnik. Az is biztos, hogy tudják mit akarnak, de milyen szerep marad a szerelmes érett férfinak, akinek Klára munkájával együtt életének egyedüli értelme és tartalma - úgy tűnik, csak - volt. A fiatalság sokszor mentesít társadalmi konvenciók, el-avult illemkódex szabályok ismerete és gyakorlása alól, de azért a társas életnek és érintkezésnek vannak minimális sza-bályai, ami azonban itt lörténik a következő percekben, az nem nevezhető sem tapintatlanságnak, sem fiatalos hányavetiségnek, sem ostoba, gyerekes heccelődésnek /egyébként is rövidesen kiderül, hogy a fiatalok 25- és 26 évesek/, hanem elképesztő önzésnek, gátlástalanságnak, arcállanságnak,

Klára magától értetődő, de mégis erőltetett természetességgel mozog a nyaralóban, de milyen jogcímen? Ezt teszi a "kölyök" is, aki letegezi a nála 10 évvel idősebb neves mű-vészt, vacsora előtt közli, hogy fürödni akar menni, és melles-leg megkérdezi a házigazdát, nem tart-e velük? Neki aztán igazán nincs erre semmi jogcíme.

Pintér mégis - bár elhülve, elképedve néz - udvarias gesztussal alkalmazkodik a szokatlan magatartáshoz a vendégjoggal alaposan visszaélőkkel szemben, idegenül nézve Klára szemérmetlen, kettőjük előtti átöltözését.

Az egész természet megváltozik. Pintér értetlenül nézi a vizet, amely a fiatalok müvidámságát, harsány, feltünősködő jókedvét türi:

"Az én tavam, s annyira enyém, akár anyám lehetne, türi, befogadja őket, játszódik velük - ellenemre. A jó öreg, az óriásbölcsonyi Szelid." Rendkívül szellemes a mindent érteni kezdő férfi önironizáló etymologizálása, jobb foglalkozás híján, a tó nevével.

Az ég színe sem a régi szép. Az én-novella lehetőségeit maximálisan kihasználja Raffai. Megfakult az ég, ahogyan az ember is megfakul, tikkad, fonnyad, megkeseredik, érzi a férfi. A Szelid tó, a jókora uszás a szigetig, egy kis törlesztés, fricskázás a magabiztos fiataloknak, akik rémülten keresték, míg elő nem bukkant, az elégtétel csöndes derűjével tölti el lényét. Most már mindent tud. Fáradtan és izgalom nélkül figyeli őket, és nem könnyíti meg azok helyzetét téma keresésével. Él vagy visszaél most már a "művész" álarcával és pózával, felmentve magát a "most reneszanszát élni kezdő kispolgári szokások szabta kötelezettségek alól."

A vacsora alatt újból kezdődik az erőltetett társalgás. Klára ideges. Elragadtatja magát. A fiu otromba kérdései /Miért kapta a "kéglit"? Mennyit fizet érte?/, de talán még inkább az, hogy szeretné kibökní jövetelének a várttól teljesen eltérő célját, az egyre ostobább szituációk okozzák. Durván megsérli régi barátját, "kifogástalan származásá"-val gunyolódva, menteni akarja új barátját, aki éppen mert régi uri család sarja, későn, nehezen jutott be a főiskolára.

Most már teljes fordulat következik be: "Nem oldok. Nem, nem, én nem oldok." Konok ellenkezést vált ki a művészből az aljas, hozzá oiy méltatlan mesterkedés. A fiatalság fölényét, az érett férfi bölcsessége kiegyenliti, sőt felülmúlja. Hagyja őket erőlködni, míg kibökik: segítse őket összeköttetései révén meg-

rendelésekhez, tanítsa a fiút, míg majd k ö z ö s e n /természetesen Klára és Kláresz/ dolgozhatnak. András keményen és józanul folytathatja ezután az "üzleti tárgyalást". A fiu lenyeli az alig palástolt, kelletlen magatartást, a lány is Pintér epés megjegyzését: "Akad még tanulni valód, leányzó! Már a szakmádban, - teszem hozzá gyorsan."

Kissé felszabadult, sőt elszabadult kényszertársalgás következik, melyben a fiú egy köztisztviselőként álló, közös mestertől lenézően nyilatkozik: "Huszonöt évvel ezelőtt egy külvárosi nyomortanyáról bujt elő,"

Ez már mindent betetőz, de Pintér mosolyog és így megmenti a helyzetet, majd lélekben, gondolataiban teljesen eltávolodik tőlük, hiszen amúgy sem egy nyelvet beszélnek, ő más honnan b u j t e l ő , mint azok ketten.

Nyara, de egész további élete alakulását tervezgeti, háta mögött a két haszonleső törtetővel, mégis - egyedül:

"Ideje lenne végre komolyan, minden lehetséges mozgást, hullást, a belátható pályák mikéntjét is mérlegre téve... megismerkednem a képzőművészet különböző ágazatain kívül mással is.

Például a csillagokkal."

Raffai Sarolta írói nyelve rendkívül eredeti. Több van benne, mint ahogyan írói törekvéseiről vallva jellemzi írói nyelvét:

"Embert ábrázolni és hitélesen! Ehhez az adott irodalmi alak sajátos nyelvét kell elfogadnunk. Másképp mond keveset az öreg paraszt, másképp az elaggott kegyelmes ur. Más nyelvet beszél a kamasz, mást a végzős egyetemista. Az író akkor ad életet igazán, ha figuráit a maga nyelvén szólaltatja meg,

Az ember érdekel, mindig éppen az, akit megformálni próbálok, ugyanakkor érthetőségre, egyszerűségre, tömörségre törekszem. Ami nem is könnyű, sőt talán a legnehezebb."

/Raffai: Az emberi szó jelene és jövője, Uj Irás, 1971/6./

Raffai novelláiban Nagy Lajos minden aprósága helyett szemét vallhatja msterének, akihez hasonlóan ő is az apró, mindennapi, az embert körülvevő és megkötő viszonyokból rakja össze azt a r u g ó s o r t, amelyen aztán oly kényelmetlenné válik az utazás, az élet elviselése.

Ezek a novellák csak jelenetek, amelyek elé el kell képzelniünk a kialakító okokat és ahonnan tovább szóheljük képzeletünkkel a szereplők további ulját. Raffai a teljes sorsuk elmeszése helyett, helyzetek pillanatképét adja csak ezekben az írásokban. De ezek a pillanatképek igen gyakran majdnem mindannyiunk élet-menetébe is beilleszthetők. Akár velünk is megtörténhetne mindaz a kellemetlenség, zavar, feszélyezettség, amelyet felsorakoztat könyveiben az író.

Elbeszélései r u g ó s o r o n ü l v e mutatnak be minket. A mi dolgunk, hogy levonjuk a történetek következtetéseit, kövessük a ki nem mondott tanácsot: ma már életlehetőségünk jobbra változott, alkalmazkodjunk hozzá és változtassuk mindennapi életünkön.

= : = : = : = : =

Részlet: Jakab Margit

"A SZU KATONAI FELKÉSZÜLTSGE 1941. JUN. 22-ÉN" C.
DOLGOZATÁBÓL

A helyzet reménytelennek látszott. A nyugati kapitalista politikusok, katonai szakemberek, a meghódított területek elszenvedett veszteségeket számbavéve, kilátástalannak találták a Szovjetunió minden további harcát.

Ugyanakkor Hitler nem elégedett. A diadalittas harctéri jelentések mögött bizonyos aggodalom is mutatkozott. Az elért eredmények messze elmaradtak a "Barbarossa" tervtől. Hitler éppen legfőbb célkitűzését, a Szovjetunió 6-8 hét alatti megsemmisítését nem érte el.

A németek nem ilyen háborúra számítottak. Megszokták, hogy csapásaik súlya alatt ellenségeik nagy területek elvesztése, városaik szétbombázása, jelentős erőik bekerítése után morálisan is megtörnek és feladják a küzdelmet.

Itt azonban nem ez történt. Minden áttört védelmi vonal után új, egyre szilárdabb ellenállásba ütköztek. A német tábornokok nap mint nap után új, egyre szilárdabb ellenállásba ütköztek.

Commager, a szovjet csapatok harci szellemét jellemezve így ír: "A körülkerített oroszok ahelyett, hogy megadták volna magukat, tovább harcoltak, s ezzel felhasították a németek terveit. A németek méltatlankodva látták, hogy az oroszok egészen másképpen viselkednek, mint a franciák a nyugati hadszíntéren... Az oroszok azonban nem voltak hajlandók követni a katonai szakkönyvek utasításait. Mikor a németek körülkerítették őket, az utolsó emberig harcoltak és annyi németet öltek meg, amennyit csak tudtak." /Commager: A második világháború története/

Megkezdődött a megszállt területeken a földalatti szervezkedés. A párt és a kormány felhívására elemi erővel indult meg a szovjet nép fegyveres harca. A németek az ellenállásnak ilyen szervezettségével, elszántságával eddig még nem találkoztak. Mindez váratlanul érintette a náci birodalom vezetőit. Könnyű győzelmet reméltek, s felháborodottan vették tudomásul a szovjet nép engesztelhetetlen konokságát, a történelemben példa nélkül álló, hosszú évekig tartó partizán háború kapcsán. Erre utalnak a külföldi források is, melyek közül leghitelesebbek a német katonák, tisztek és tábornokok levelei, feljegyzései, összefoglaló munkái,

Íme, néhány idézet:

Kurt Teppelskirch:

"A parancsnoksággal és a csapatokkal szemben a szokatlan, az előzőknél nehezebb hadszíntér, az eddigi legnagyobb követelményeket támasztotta. Meggyőző volt az ellenség szivóssága; meglepő az ellenlökésekben résztvevő harckocsik száma."

"Ez acélos akaratú ellenség volt, amely kiméretlenül, nem a hadműveleti művészet ismerete nélkül vetette harcba csapatait. Komoly aggodalomra semmi alap sem volt, egy azon-

ban már világosan látszott: itt szó sem lehetett arról, hogy gyors csapatokkal "összedöntsük a kártyavárat". Ez a hadjárat nem fog lefolyni olyan tervszerűen, mint az előbbiek."

Von Butler vezérőrnagy:

"Az oroszok szívós ellenállása következtében a német csapatok már a harcok első napjaiban oly nagy ember- és hadianyag-veszteségeket szenvedtek, amelyek jóval felülmúlták a lengyelországi és a nyugati hadjárat veszteségeit. Teljesen nyilvánvalóvá vált, hogy az ellenség hadviselési módja és harci szelleme, az adott ország földrajzi viszonyai is egyáltalán nem hasonlítottak azokhoz, amelyekkel a németek az előző sikeres, a világot bámolatba ejtő "villámlásukban" találkoztak."

Kivonatok német lapokból:

"Völkischer Beobachter:" 1941. június 29.

"Az orosz katona halálmegvetésével felülmulja nyugati ellenségünket. Az állhatatosság és fatalizmus arra készíti, hogy mindaddig tartsa magát, amíg meg nem ölik a lövészárkokban, vagy amíg holtan nem esik össze kézitusában."

A Frankfur Zeitung 1941. július 6.

"Az ellenség az esetek többségében nemcsak hogy nem veszti el cselekvőképességét, hanem megkísérli átkarolni a német harapófogót."

Ez bizonyos mértékig új volt a háború harcászatában - a németek számára pedig váratlan meglepetés. A szovjet hadsereg szívós ellenállása a német katonai vezetőkben bizonytalanságot keltett, észrevehetően idegesekké váltak. Ez csendül ki Halder vezér ezredes szolgálati naplójából. Bejegyzései bizonyítják, hogy a szovjet nép már az első napokban keresztülhúzta Hitler számítását.

És ezen a ponton válik a kérdés vitathatóvá. Tény, hogy a szovjet hadsereg 1941. június 22-én a lemaradottság állapotát tükrözte, ugyanakkor, ha óriási veszteségek árán is, de kiállta az ellenség mindent elsöprő rohamát, sőt a hadászati egyensúlyt.

létrejöttével megteremtődtek a feltételek e kezdeményezéshez. A kérdés magyarázata nem egyszerű, történészek, katonai szakemberek vitatják, keresik az okokat.

Felvetődik a kérdés, miért került hátrányos helyzetbe a szovjet hadsereg 1941. június 22-én?

A válasz keresése után feltétlen meg kell vizsgálni azokat a tényezőket, amelyek a katonai felkészülést meghatározták.

A háborús veszély fokozódása szükségessé tette a hadi kiadások növelését. Az első öt éves terv időszakában a költségvetés 5,4 %-át, 1941-ben már 43,4 %-át irányozták elő a védelemre.

Az európai háború megmutatta, hogy Németországnak kitűnő harci repülőgépei vannak, ugyanakkor a nyugati államok is óriási mértékben fejlesztették a repülőgépgyártást. Szükségessé vált tehát a repülőgépipar átszervezése. Tehetséges tudósok, konstruktorok, mérnökök fáradozásának eredményeként számtalan új típusú tervei készültek el, de lassan haladt a sorozatgyártás. Ugyanez volt a helyzet a harckocsi, az automata fegyverek, a lövedékek, aknavetők gyártása terén. A fiatal szakemberek önfeláldozó munkája biztosította a védelmi képesség növekedését, a hadiipar azonban nem tudta követni az események gyors alakulását.

Kevés idő volt a felkészülésre

"A Honvédő Háború kezdetekor a szovjet hadiiparban még nem fejeződött be az új technika elsajátítása, és a modern katonai-technikai eszközök tömegtermelése még nem volt megszervezve."
/N.A. Voznyeszenszkij/

A szovjet hadtudomány nagy jelentőséget tulajdonított az erkölcsi tényezőknek, ennek helyessége a háború során igazolódott, mint erre fentebb is utaltam. Hadtudományi elméletüknek azonban voltak fogyatékoságai is.

Katonai tapasztalata főleg a polgárháborúra korlátozódott, ezek az új történelmi feltételek között nem voltak elegendők. Helytelenül értelmezték a spanyol polgárháború tapasztalatait, hibás következtetésük alapján, 1939-ben felszámolták a gépesített hadtesteket, ezeket a háború előtt kellett ujjaszervezni.

A személyi kultusz szerepével valamennyi szerző foglalkozik, többé-kevésbé Sztálint teszik felelőssé a bekövetkezett eseményekért. Hogy ez mennyiben játszott szerepet a katonai készséget illetően, azt a kérdéssel kapcsolatos gazdag vitaanyagból kiragadott néhány részlet alapján szeretném összegezni.

Baltyin szovjet történész megállapítása:

"Ha az általános politikai és stratégia szemszögéből a német invázió nem is volt meglepetés a Szovjetunió számára, taktikai síkon mégis készületlenül találta."

"Ennek megfelelően egyrészt elismerjük a helyes távlatot, amelyben Sztálin mozgott, másrészt azokat az akadályokat, amelyeket ugyanaz a Sztálin gördített egy gyors és idejében való mozgósítás elé, a német offenzíva időpontjának kiszámításában elkövetett tévedésével. Egy azonban bizonyos; bárhonnán is eredjen... az említett tévedés, azt azonnal felszívta és semlegesítette a szocialista társadalom - amely alapvető jellemvonásaiban érintetlen maradt - általános visszahatása, a Kommunista Párt vezetőképesége, valamint a Szovjetunió minden dolgozó polgárának áldozatkészsége és a szovjet haza iránti odaadása. És ez a legfontosabb, a döntő szempont, amelyet hangsúlyoznunk kell."

/Battaglia A II. világháború 127. o./

A felsorolt idézetek csak töredékét képezik a kérdéssel kapcsolatos ellentmondásos vagy egybehangzó véleményeknek. Egy bizonyos: a szovjet nép a veszély pillanatában egy emberként állt ki a haza védelméért. A Központi Bizottság felszólítására hihetetlen energiával szervezte meg az ellenállást a hátszágban és a fronton egyaránt. Olyan haditettel, amelynek nincs párja a történelemben, kiűritették az elfoglalt ipari területeket, hogy több ezer kilométer távolságra újból felépítsék. Néhány hónap leforgása alatt 1300 gyárat helyeztek újra üzembe ott, ahová az ellenség nem juthatott el. Az a hősiesség, amelyet a szovjet nép az ellenség arcvonala mögött vívott, a történelem legragyogóbb fejezeteit képezik.